

מסכת סנהדרין

פרק ד'

משנה א'

הרע"ב	משנה
<p>אחד דיני ממונות וכו' שנאמר משפט אחד יהיה לכם. – וזדיני נפשות כתיב (דברים י"ג) ודרשת וחקרת. וזהו דין תורה. אבל אמרו חכמים שאין מאריכין¹ בדרישה וחקירה בדיני ממונות, שלא תנעול דלת בפני לוי. אלא אם כן ראו בית דין שהדין מרומה. ודרישה וחקירה² הוא השאלה בענין בעלמו, כגון כמה הלוחו ומתי הלוחו וזאיזה ענין הלוחו וזאיזה מקום הלוחו. ויש מין אחר מן השאלה שנקראת בדיקה⁴ ואינה בענין בעלמו, כגון שישאלו לו מה היה לבוש, כלים שחורים או כלים לבנים, עומד היה או יושב בשעה שהלוחו:</p>	<p>אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר (ויקרא כ"ד) משפט אחד יהיה לכם</p>
	<p>מה בין דיני ממונות לדיני נפשות⁵</p>
	<p>דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה</p>
<p>פותחים⁶ – משאו ומתנו של דין. בין לזכות בין לחובה:</p>	<p>דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה</p>
	<p>דיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה</p>
<p>מחזירין – סותרין את הדין אחר שגמרוהו וילעו שטעו:</p>	<p>דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה⁷</p>
<p>ואין הכל מלמדים חובה – שאם אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה אין שומעין לו:</p>	<p>דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה</p>
	<p>דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות</p>

¹ ועיין בתו"ט דביאר שזה לפי פירוש המשניות לרמב"ם. אך להלכה הרמב"ם פסק דלא עושים כלל דרישות וחקירות.
² הטעם שעושים דרישות וחקירות היינו כדי שיוכלו להזים את העדים.
³ שבע דרישות וחקירות הן (פרק ה' מ"א): איזה שבוע, איזה שנה, איזה חדש, בכמה בחדש, באיזה יום, באיזה שעה, באיזה מקום.
⁴ הטעם שעושים בדיקות הוא כדי שיוכלו להכחיש את העדות.
⁵ והטעם שבדיני ממונות מהפכין יותר בזכות הרוצח משום דכתיב והצילו העדה.
⁶ היינו כיוון שלגבי הפותחין נלמד מפרשת סוטה שהכהן פותח באם לא שטית תחת אישך.
⁷ כיוון שלמדין נקי אל תהרוג - היינו נקי מחטא אפילו התחייב בדין, צדיק אל תהרג - שנצדק בדין אפילו חייב באמת.

הרע"ב	בישנה
	המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה ⁸
	דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום
לניס זיוס וגומרין כלילה – דכתיב (שמות י"ח) וּשְׁפֹטוּ אֶת הָעָם כְּכֹל, עַתָּה וְכָתִיב (דברים כ"א) וְהָיָה זְיוֹס הַנְּחִילוֹ אֶת זְנוֹי (ח), הֵא כִילָד, יוֹס לַתְּחִילַת דִּין, וְלִילָה לְגַמַר דִּין (ט):	דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב ^{9,10} .

הלימודים מהפסוקים:

הלימוד	הפסוק	הבמקור
שצריך דרישה וחקירה בדיני נפשות	וְדַרְשֵׁת וּזְקָרַת	דברים י"ג, ט"ו
דיני ממונות ונפשות שווים לדרישה וחקירה	מִשְׁפָּט אֲזוּד יִהְיֶה לָכֶם	ויקרא כ"ד, כ"ב
מהפכין בזכותו של הרוצח	וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הַרוֹצֵחַ	צמדכר לה, כ"ה
בפותחין בזכות בדיני נפשות	אִם לֹא שָׁטִיתָ תּוֹזַת אִישׁךָ	צמדכר ה, י"ט.
יצא חייב בדין אם יש זכות מחזירין אותו	וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהְרוּגוּ.	שמות כ"ג, ז
מי שיצא צדיק בדין אפילו חייב אין מחזירין אותו.	וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהְרוּגוּ.	שמות כ"ג, ז
יש יום לתחילת דין ולילה לגמר דין בממונות.	וְהָיָה בַיּוֹם הַנְּזוּזִילוֹ אֶת בְּנָיו וּשְׁפֹטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת.	דברים כ"א. שמות י"ח.
שאין להמיתו בלילה	וְהוֹקַעְ אֹתוֹ כְּנֶגֶד הַשָּׁמַשׁ	צמדכר כ"ה, ד'.

ההבדלים בין דיני ממונות לנפשות.

ממונות	נפשות
בשלושה	בעשרים ושלושה
פותחין את הדין בין לזכות בין לחובה	פותחין דוקא לזכות.
מכריע אחד	לזכות מכריע אחד לחובה שניים
מחזירין את הדין לזכות ולחובה	מחזירין רק לזכות

⁸ היינו דוקא בזמן הדיון, כיוון שכך אנו מחייבים אותו להמשיך ולומר זכות על האדם. אבל בזמן גמר דין שכבר חזר על כל הצדדים ונראה לו לומר שטעה יכול לחזור בו לחובה.

⁹ שמא יצא חייב וגמר דין הרי למחרת והוי שבת או יו"ט, ואין נהרג בו, ואי אפשר להשהותו כיוון שהוי אינוי דין.

¹⁰ ולהשהות את גמר הדין ליום א' אי אפשר שמא ישכחו הדיינים את סברותיהם.

הכל מלמד דין אפילו תלמיד גם זכות וחובה	זכות כולם מלמדים, חובה רק אחד מהדיינים.
מי שלימד זכות יכול לחזור בו וללמוד חובה	מי שלימד חובה יכול לחזור וללמד זכות, אבל מי שלימד זכות בזמן המשא ומתן אינו יכול ללמד חובה.
תחילת דין ביום וגמר דין בלילה	תחילת דין ביום וגמר דין ביום.
גמר דין בו ביום בין לזכות בין לחובה.	גמר דין לזכות בו ביום - לחובה למחרת.

שאלות לחזרה:

1. מדוע חז"ל ביטלו את הדרישות וחקירות בדיני ממונות?
2. מדוע אין מחייבין בדיני נפשות באחד?
3. מה עושים אם יש הכרעת דין לחובה באחד?
4. האם אף פעם מי שלימד זכות אינו יכול לומר חובה?
5. מדוע בנפשות הכרעת הדין לחובה נידחת למחרת?
6. מדוע אין הורגין את החייב בלילה?
7. מדוע אין הורגים את החייב בשבת?